

5. Психологія людини юнацького віку. *Вікова психологія*. URL: <http://medbib.in.ua/psihologiya-cheloveka-yunosheskogo-39417.html>
6. Kharchenko S. Formation of social intelligence abilities in onthogenesis. *American Journal of Fundamental*. 2017. No. 4(7). P. 17–23.

Анна Татарова

ГЕНДЕРНІ ОСОБЛИВОСТІ НЕГАТИВНОГО САМОСТАВЛЕННЯ У ПІДЛІТКОВОМУ ВІЦІ

Аналіз поточних тенденцій підкреслює нестабільність соціально-психологічних обставин і світових подій, які безпосередньо впливають на людей і вимагають стабільності ідентичності. Формування всебічно розвиненої особистості, що може адаптуватися до мінливого середовища, усвідомлює себе і готова використовувати власні внутрішні ресурси для самореалізації, адаптації – це надзвичайно актуальне питання, особливо в контексті вище згаданих тенденцій. Велике значення для становлення всебічно розвиненої особистості має феномен самоствавлення, який є важливим чинником соціального буття. Самоствавлення впливає на всі сфери особистості, зокрема, на поведінку людини відносно інших та себе.

Наша робота орієнтована на розкриття гендерних особливостей негативного самоствавлення підлітків, що зумовлено актуальністю цього питання. Необхідність його вивчення пов'язана, по-перше, з тим, що у підлітковому віці починається стадія остаточного формування гендерної ідентичності, яка значно впливає на самоствавлення. По-друге, процес самоствавлення досить часто набуває негативного характеру, що провокує негативні тенденції у розвитку особистості.

Питання самоствавлення та самосвідомості привертало увагу багатьох дослідників, серед закордонних вчених варто виділити: Е. Фромма, К. Юнга, А. Адлера, У. Джеймса, М. Розенберга, Е. Еріксона, Р. Асаджолі, С. Куперсміта, К. Роджерса. Вітчизняні вчені також здійснили значний внесок у теоретичне та емпіричне дослідження питання самоствавлення, серед них: Н. Кордунова, А. Мирошніченко, Г. Костюк, З. Карпенко, О. Киричук, П. Чамат, С. Максименко, Г. Радчук.

Трактування поняття «самоствавлення» є неоднозначним, існує багато різноманітних підходів до розуміння цього явища. Різноманітність цього поняття зумовлена його відношенням до процесу формування особистості, як об'єкта самосвідомості. Самоствавлення є складним психічним процесом, який відіграє важливу роль у формуванні особистості, та передбачає сприйняття себе в різних ситуаціях, включаючи поведінку, взаємодію з іншими людьми. Сфери особистісного сприйняття поєднуються та формують уявлення щодо свого власного «Я», як самостійного,

індивідуального суб'єкта [5]. Самоствавлення, в широкому сенсі, варто розглядати як відношення до себе, що виникає через осмислене відношення до власних суб'єктивних складових, особистісних характеристик [2].

У психологічній літературі використовуються різні терміни для пояснення поняття самостввердження, включаючи: самоцінність, глобальна самооцінка, емоційно-ціннісне ставлення до себе, аутосимпатія, самозадоволення, самоприйняття, самоповага, відчуття власної гідності, самоствавлення. Найпоширеніші – емоційно-ціннісне ставлення до себе, самоствавлення, самоповага, глобальна самооцінка [4, с. 134].

Наукові дослідження визначили різні способи розуміння поняття самоствавлення, зокрема, як: функціональної одиниці самоусвідомлення; автентична риса особистості, що є досить сталою, тому фактично не змінюється під дією вікових періодів та ситуативних впливів; характеристики відчуття цінності особистості; механізму управління поведінкою; головної складової ядра особистості; сталого почуття особистості [3].

Самоствавлення може бути позитивним або негативним. Позитивне стійке самоствавлення є основою віри підлітків у власні можливості, енергійність, самостійність. Це самоствавлення пов'язана з готовністю до ризику, що спровокована оптимізмом щодо успішності власних дій у ситуації невизначеності. Негативне самоствавлення провокує труднощі у спілкуванні, оскільки підліток завчасно переконаний в поганому ставленні оточуючих до нього. Відбувається гіперфіксація підлітка на проблемі гідності, цінності свого «Я», як наслідок спостерігається надмірна активізація, що ускладнює вибір адекватного способу взаємодії та призводить до ригідності поведінки [6].

Процес самоствавлення у підлітковому віці часто супроводжується саме негативним самосприйняття, що провокує негативні тенденції, насамперед занижену самооцінку, тривожність, загострену чутливість до критики, емоційну вразливість. Підлітки є дуже чутливими до дії негативних впливів, тому важливо докласти зусиль, щоб мінімізувати негативні впливи та навчити підлітків механізмів рефлексії та самоконтролю, самоаналізу [3].

Для повного розуміння теми, що була нами вивчена, потрібно орієнтуватися в трактуванні поняття «гендер». Гендер – це психологічна стать особистості, що пов'язана з гендерною ідентичністю, яка є складовою особистісної ідентичності. Підлітковий вік характеризується завершальним етапом формування гендерної ідентичності, тобто сприймання себе як представника певної статті. На базі гендерної ідентичності формується відношення до себе, та модель поведінки. Вона значно залежить від процесу гендерно-рольової соціалізації, який визначається гендерними стереотипами, що існують у певному соціумі в певний історичний період [4].

Разом з формуванням гендерної ідентичності, у підлітків актуалі-

зується значення гендерних ролей, та їх дотримання. Дотримання гендерної ролі означає, що людина виконує певні дії, висловлює певні слова і має певну поведінку, щоб відповідати соціально прийнятним нормам і очікуванням щодо чоловіків і жінок. Гендерна роль, як спосіб сприйняття себе як представника певної статі, залежить від культурних норм та стереотипними уявленнями щодо чоловічої та жіночої поведінки. Формування гендерної ролі відбувається під впливом біологічних та соціокультурних факторів [1].

Відповідність між гендерною ідентичністю та дотримання усталених норм гендерної ролі, може здійснювати значний вплив на формування негативного або позитивного самоствавлення підлітка. Значний тиск на особистість здійснюють стереотипні уявлення щодо конкретного гендеру. Наприклад, на дівчат значною мірою тисне їх відповідність ідеалам краси та соціальним стандартам. Також від дівчат очікують турботливості, емоційної чутливості, вміння налагоджувати побут, виховувати дітей, високу інтелігентність. Від чоловіків очікують, що вони будуть лідерами, сильними, самостійними, емоційно стійкими, успішним в кар'єрі. Невідповідність наведеним уявленням може спричинити негативне самоствавлення у підлітків.

Отже, самоствавлення є важливим чинником для формування екологічної особистості. Велике значення цей феномен має у підлітковому віці, що підкреслює необхідність його подальшого дослідження, на даному віковому етапі. Поширеним явищем у підлітків є негативне самоствавлення, це зумовлює необхідність вивчення різних аспектів негативного самоствавлення. Наша робота розкриває гендерний аспект цього питання, оскільки самоствавлення та самооцінки нерозривно пов'язане зі становленням гендерної ідентичності та оцінкою себе як представника певної статі [4]. Відповідно, гендерні аспекти можуть здійснювати як негативний, так і позитивний вплив на самоствавлення.

Список використаних джерел

1. Говорун Т. В. Гендерна психологія / Тамара Василівна Говорун, Оксана Михайлівна Кікінежді. Київ: Либідь, 2004. 308 с.
2. Горбатих В. В. Самоствавлення особистості як емоційний компонент особливості самоствавлення у підлітків. URL: <http://medpsychology.pp.ua/samostavlennya-u-pidlitkicamosvidomosti>. *Педагогічні науки*. 2010. № 2(13). С. 48–52.
3. Дмитріюк Н. Самоствавлення як психологічний компонент особистісного розвитку сучасного підлітка. *Проблеми сучасної психології*. 2019. № 45. С. 128–151.
4. Мирошнеченко А. В. Гендерні особливості самоствавлення підлітків. *Наука і освіта*. 2014. № 6. С. 85–88.

5. Радул І. Г. Теоретичні засади дослідження проблеми самоставлення в психології. URL: <https://cusu.edu.ua/ua/konferentsii-2016-2017-n-r/vseukrainska-naukovo-praktychna-internet-konferentsiia>
6. Сухарева Є. М. Прокоф'єва О.О. Психологічні особливості самоставлення у підлітків. URL: <http://medpsychology.pp.ua/samostavlennya-u-pidlitkiv>.

Юлія Тільна

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ МАТЕРІАЛІВ ДЛЯ ВИГОТОВЛЕННЯ ЕКОЛОГІЧНОГО ОДЯГУ

В сучасному світі все збільшується попит на одяг в еко-стилі. Кількість населення зростає, навколишнє середовище забруднюється відходами життєдіяльності людей. Метою цього дослідження є розгляд матеріалів для виготовлення безпечного одягу для людини і довкілля. Еко-мода сьогодення – це глобальний тренд. Світові бренди розробляють колекції виробів з екологічних матеріалів і тим самим додають можливостей для придбання етичного одягу для небайдужих верств суспільства. Sustainable fashion – стійка мода – напрям у fashion індустрії, основними критеріями якого є екологічність та етичність у виробництві одягу [1].

Згідно основного аспекту еко-моди, виготовлення одягу повинно бути безпечним для довкілля, це означає, що використані матеріали відповідають екологічно-етичним нормам. Ці норми вимагають екологічність виготовлення матеріалів, тому існує парадокс: якщо синтетичні матеріали шкодять природі менше, ніж вирощування натуральної сировини, то вони будуть більш етичними та екологічними. Тобто синтетичний одяг, виготовлений з перероблених пластикових пляшок буде більш екологічним, ніж бавовняна сорочка, тому що для вирощування бавовни потребує велику кількість води та хімічних речовин [3].

Однак, доцільним є зосередження уваги не тільки на безпеці для довкілля, а й особливо для здоров'я споживачів. Так, вивчення процесу виготовлення одягу з бавовни показує, що в комерційних цілях її виробництво не є екологічним, але в невеликих масштабах вирощують бавовну органічну, яку висаджують на полях, де більше трьох років не використовувались хімічні добрива та пестициди. Відрізнити її можна за маркуванням GOTS (міжнародний стандарт органічного текстилю) або Ecocert (екологічний сертифікат) на одязі і полотні. Такі світові бренди, як H&M і Zara використовують органічну бавовну у своїх колекціях [2].

Не менш відомими є лляні тканини, які з давніх часів вирощували і на теренах нашої країни. Через підвищену зацікавленість в натуральних матеріалах, льон повертає свою колишню популярність. Підкреслимо, що